

HOOFSTUK III: DIE BESTUUR, REDAKSIE EN MEDEWERKERS VAN *DIE BOEREVROU*

1. Mabel Malherbe – ‘n merkwaardige vrou

Die eienares en redaktrise van *Die Boerevrou* was Mabel Catherine Malherbe (gebore Rex). Mabel is op 9 Augustus 1879 in Pretoria gebore en op 1 Februarie 1964 in Nelspruit oorlede. Sy was die enigste dogter van Frans Christopher Muller (Frank) Rex en sy vrou, Gezina Constantia Marais (genoem Jess). Hulle het ook twee seuns gehad, Percy en Herbert, wat albei as jong mans oorlede is.¹⁸⁵

Frank Rex se oupa was die legendariese stamvader George Rex, stigter van Knysna, en Jess Marais se pa was Jan Nielen Marais, ‘n lid van die Transvaalse Regering onder president T.F. Burgers. Jan en Catharina Marais het in 1868 van ‘n plaas naby Stellenbosch na Pretoria verhuis. Hulle het ses dogters (o.m. Lenie/Lizzie Niemeyer, Jess, Kate Dougall, mev. Verdoorn en mev. Ueckerman) en vier seuns gehad. Hul jongste seun, Eugène Nielen, sou later die bekende Afrikaanse digter word. Die meeste van die kinders het as volwassenes in Pretoria bly woon.¹⁸⁶

Die Marais-familie het hoofsaaklik met Engelssprekende Transvalers en oud-Kapenaars omgegaan. Hulle kon Engels vlot praat en het dit ook graag gedoen om – soos Lou-Marie Kruger beweer - hul meerderwaardigheid te toon. Verder het hulle nie goed klaargekom met die Afrikaanse Transvalers nie en het ook nie ‘n hoë dunk van president Kruger gehad nie. Hy was glo te wild en daarby nog ‘n Dopper ook.¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ C.J. Beyers (red.), *Suid Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, p. 362; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, pp. 200,202.

¹⁸⁶ C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, p. 362; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 200; L. Rousseau, *Die groot verlange*, p. 392.

¹⁸⁷ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 3.

Figuur 11: Hierdie foto van Mabel Catherine Malherbe het in 1931 in 'n boek oor die Nasionale Party verskyn.

Uit: H. Reitz en H. Oost (reds.), *Die nasionale boek: 'n Geskiedenis van die ontstaan en groei van die Nasionale Party van Suid-Afrika* (Johannesburg, 1931), p. 541.

Frank en Jess, die Marais-suster wat by uitstek pro-Engels was, is in 1874 getroud. Die onthaal, in die vorm van 'n bal, was 'n groot gebeurtenis op Pretoria se sosiale kalender. Dit is in magistraat Skinner se huis gehou en president Burgers was ook een van die belangrike gaste. Daar was egter vroeg reeds probleme in die huwelik. Frank het 'n drankprobleem gehad en het Jess verlaat kort na die geboorte van hulle derde kind. Hy het in die Karoo gaan woon en, hoewel hy Engelssprekend was, die redakteur van een van die eerste Afrikaanse koerante in die Karoo geword.¹⁸⁸

Jess was 'n sterk vrou en het deur 'n losieshuis en 'n klein melkery te bedryf, haar drie kinders alleen onderhou. Daar was altyd 'n gespanne verhouding tussen Jess en haar enigste dogter, Mabel. Mabel het geglo dat sy aan 'n psigosomatiese vorm van asma gely het as gevolg van haar verhouding met haar ma. Die asma het verdwyn na haar ma se dood.¹⁸⁹

Mabel Rex het haar skoolopleiding in Pretoria en aan die Rustenburg Girls' High School in Rondebosch in Kaapstad ontvang. Daar het sy besluit om 'n joernalis te word en het self na matriek reëlings getref om by een van die groot Engelse dagblaie opgelei te word. Sy het later gesê dat sy baie soos haar pa was wat haar liefde vir

---

¹⁸⁸ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 4.

¹⁸⁹ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. 4, 5.

joernalistiek aan betref. “I have ink in my veins,” het sy gereeld geskerts. Tog was sy van mening dat sy nie haar pa se talent geërf het nie. Volgens M.E.R. was Mabel “... die joernalistiek sterk toegeneë. Sy het dit van weerskante gehad: haar vader, as ek dit reg het, was koerantskrywer; Eugène Marais was haar oom van moederskant.”¹⁹⁰

Haar planne het egter nie Jess se goedkeuring weggedra nie. “My moeder was so ontsteld daaroor dat ek in ‘n kantoor sou moes werk (en dit nogal in ‘n koerantkantoor!) dat ek per telegram huis toe gebied is.” Op sewentienjarige leeftyd was sy dus terug in Pretoria, waar sy af en toe beriggies vir koerante geskryf het. Sy is ook gevra om Engelse lesse vir mevrou Grobler te gee. Sy was die eggenote van president Kruger se sekretaris, Piet Grobler.¹⁹¹

Deur die Groblers het Mabel Rex ‘n paar keer by president Kruger aan huis gekom. Sy het ‘n geweldige bewondering vir die stil, sterk, ruwe president ontwikkel en onthou dat sy ontroer langs die pad gestaan het wanneer hy in volle presidentsmondering na die Volksraad gery het. Na die Jameson-inval het sy tot nasionale bewussyn gekom en vervul geraak met die idee om haar vaderland groot te sien. Toe die Anglo-Boereoorlog uitbreek, het sy by die Rooikruis aangesluit en eers in Pretoria en toe op die trein tussen Pretoria en Modderspruit verpleegwerk gedoen. Op haar laaste besoek aan Modderspruit het sy verloof geraak aan Kenne Nicolaas de Kock Malherbe. Hy is kort daarna gevang en as krygsgevangene na Indië gestuur. Jare lank het hulle niks van mekaar gehoor nie, want toe die Britte Pretoria op 5 Junie 1900 ingeneem het, het haar familie tydelik op Gordonsbaai gaan woon.¹⁹²

---

¹⁹⁰ *Standard Encyclopaedia of Southern Africa* 7, p. 154; L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. 4, 5; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 204.

¹⁹¹ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; Redaksie, *Die Boerevrou*, Julie 1929, p. 2.

¹⁹² A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33.

In Kaapstad het die jong Mabel die vermoënde en invloedryke mev. Maria M. Koopmans-De Wet leer ken. Met die steun en hulp van mev. Koopmans-De Wet is sy op die Duitse skip, *Hertzog*, na Nederland waar sy aan die Diakonessehuis in Haarlem 'n driejarige kursus in verpleging gevolg het. Sy het later met ontroering onthou hoeveel simpatie, belangstelling en hulp Suid-Afrika van die Nederlandse volk gedurende die oorlog ontvang het. 'n Dokter het een oggend vir haar kom sê: "Dis vrede in jou land – die vreugdeklokke lui in Londen." Sedert haar verblyf in Nederland was daar vir haar net een lewensdoel: om alles in haar vermoë te doen om die verlore vryheid te help terugwen.¹⁹³

Mabel Rex is op 13 April 1904, kort na haar terugkeer na Suid-Afrika, met die republikeins-gesinde Kenne Malherbe getroud. Kenne was die seun van Nicolaas Samuel Malherbe, tesourier-generaal van die voormalige Z.A.R. Volgens M.E.R. was Kenne, toe sy die Malherbes leer ken het, 'n knap prokureur met "veelsydige aanknopings en belange." Hy het na die oorlog in Pretoria begin praktiseer en was bevriend met verskeie intellektuele Pretorianers soos die politikus Tielman Roos en Gustav Preller van *De Volkstem*. Sy broer, William Mortimer Robertson Malherbe (soms Willem en soms Morti genoem) was ook 'n regsgeleerde en van 1910 tot 1921 die redakteur van *Die Brandwag*. Morti het hom beywer vir die ontwikkeling en gebruik van Afrikaans as regstaal.¹⁹⁴

Kenne en Mabel het 'n goeie verhouding gehad. Hy was 'n saggeaarde mens en het Mabel heelhartig ondersteun in alles wat sy aangepak het. Hy het soms grappenderwys na homself as "Mnr. Mabel Malherbe" verwys. Hulle het tuis Engels gepraat, waarskynlik omdat sy Engels grootgeword het. Hul twee kinders is na Engelse

---

¹⁹³ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, p. 362.

¹⁹⁴ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; *Standard Encyclopaedia of Southern Africa* 7, p. 154; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: 'n Outobiografiese vertelling*, p. 205; L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. 4, 5.

skole gestuur. Martha (Martli) is in 1905 gebore en Nicolaas Samuel (Boet) in 1906. M.E.R. het die kinders as “twee talentvolle kinders, selfstandig van aard” beskryf. Mev. Malherbe was baie besorg oor haar kinders. Boet het as baba as gevolg van wanvoeding, Ragitis gehad, iets waarvoor sy haarself baie verkwalik het en ‘n lewenslange belangstelling, selfs ‘n obsessie, in voeding en gesondheid ontwikkel het. Martli het baie tyd by haar ouma Jess in Les Marais deurgebring en later haar ma verwyd dat sy altyd met liefdadigheidswerk besig was en nie beskikbaar was toe sy haar die nodigste gehad het nie. Sy het ‘n aktrise geword, het 25 jaar in Londen gewoon, is nooit getroud nie en het heeltemal verengels. Volgens M.E.R. was Martli “... rooi tot agter die ore, sommer baie rooi [...] en teen wat Afrikaans is.”¹⁹⁵

Boet is as “a detached kind of person” en “an intellectual in the true sense of the word” beskryf. Hy het graag die werke van Karl Marx, Friedrich Engels en later ook Vladimir Lenin geles en uiteindelik lid geword van die Suid-Afrikaanse Kommuniste Party. Hy is in 1939 met sy kleinniggie Donsie Niemeyer getroud. Sy was die dogter van sy ma se neef Fred Niemeyer. Donsie kon haar later jare glad nie herinner dat sy ooit Afrikaans met haar skoonma gepraat het nie. Mabel Malherbe het blykbaar haar kinders se politieke uitkyke en leefwyse onvoorwaardelik aanvaar.¹⁹⁶

Volgens Lou-Marie Kruger het die Malherbes nie ‘n tipiese Afrikaner-huishouding gehad nie en is dit vir haar vreemd dat Mabel Malherbe ‘n nasionalisties-gesinde tydskrif soos *Die Boerevrou* uitgegee het. Kruger glo Malherbe se belangstelling in nasionalisme is ‘n bewys dat sy daarin ‘n ideologie gesien het wat sekere voordele vir vrouens ingehou het of dat sy besef het dat dit ‘n krag gaan word om mee rekening te

---

¹⁹⁵ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. 7,8; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 205; J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, p. 134.

¹⁹⁶ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. 7,8.

hou en dat vrouens moet seker maak dat hulle 'n rol daarin speel.¹⁹⁷ Hoewel sy haar met die geestelike en sedelike opheffing van die Afrikanervrou vereenselwig het omdat sy geglo het dat dit voordelig vir die vrou sou wees, is dit te betwyfel of Malherbe werklik in die vormingsjare van nasionalisme reeds doelbewus die uitkoms daarvan sou probeer bepaal het. Sy was eerder 'n produk van haar tyd en omstandighede en met 'n bepaalde geaardheid en 'n herkoms uit 'n familie met sterk oortuigings was dit onvermydelik dat haar sentimente na vore sou kom.

Malherbe, met haar verplegings-agtergrond en 'n belangstelling in maatskaplike sake, het in die stigtingsjaar (1904) van die Suid-Afrikaanse Vrouefederasie by dié organisasie aangesluit. Sy het in 1917 op die hoofbestuur van die Federasie gedien. Van haar huis in Brooklyn (Mackenziestraat 5) was dit moeilik om die vergaderings by te woon, want met die perdebus het dit amper 'n uur geduur om Kerkplein te haal. Om die buitelede tegemoet te kom, het die destydse voorsitter van die Federasie, mev. Faure, voorgestel dat 'n eie tak in hulle wyk gestig moet word. Malherbe was nie hiervoor te vinde nie en het besluit om eerder 'n leesunie te stig waar Nederlandse en mettertyd ook Afrikaanse boeke bespreek is. Die Pretoriase Afrikaans-Hollandse Lees-unie vir Afrikaanse vrouens se moeder-tak het in 1978 nog haar naam gedra.¹⁹⁸

Met die uitrede van generaal Hertzog uit die Botha-kabinet in 1912, het Kenne en Mabel Malherbe in hom die leier gesien wat die volk tot sy bestemming sou lei. Van daardie oomblik af het sy al meer haar krag en energie ingespan om op politieke gebied vir die nasionale saak te werk. Sy het Hertzog die eerste maal hoor praat by sy huis in Brynerton na die Mishoop-vergadering wat generaal De Wet in Prinsespark

---

¹⁹⁷ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 10.

¹⁹⁸ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 10; A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, p. 362; K. Donaldson, *South African Who's Who (Social and Business)*, ongenommer.

toegespreek het. Sy sou hom daarna op sy hele loopbaan trou volg. Malherbe het deelgeneem aan die vroueoptog na die Uniegebou op 4 Augustus 1915 en was een van die stigterslede van die Nasionale Vroueparty in 1915. Sy het ook op die bestuur daarvan gedien. Ook van die Bond van Afrikaanse Moeders was sy 'n stigterslid. Dit is in 1919 gestig om vrouens te help om veilig geboorte te skenk en om vroedvroue op te lei.¹⁹⁹

Toe 'n tak van die Nasionale Vroueraad (ook genoem Algemene Vroueraad van Suid-Afrika) in die twintigerjare in Pretoria gestig is, het Malherbe die eerste president daarvan geword. Sy het selfs hierdie liggaam in 1927 op 'n internasionale konferensie van vroueverenigings in Switserland verteenwoordig. Daar is in 1927 in *Die Boerevrou* berig dat die redaktrise vir ses maande na Europa vertrek het om in Junie die Internasionale Vroueraad se konferensie in Genève as Suid-Afrikaanse afgevaardigde en persverteenvoorder by te woon. In Augustus van dieselfde jaar het sy 'n foto van die Paleis van die Volkebond in Genève gestuur, wat in *Die Boerevrou* geplaas is, en berig dat sake soos kindervelvaart, gesondheid, rolprentverbetering, propaganda vir wêreldvrede, verbeterde sedelewe en opvoeding op die konferensie bespreek is. Sy het ook in 'n artikel in Januarie 1928 breedvoerig verslag gedoen oor die konferensie.²⁰⁰

Figuur 12: Paleis van die Volkebond, Genève.

Uit: *Die Boerevrou*, Augustus 1927, p. 9.

¹⁹⁹ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: 'n Outobiografiese vertelling*, p. 134; L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 10.

²⁰⁰ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 13; C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, p. 362; Redaksie, *Die Boerevrou*, Junie 1927, p. 2; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1927, pp. 9-12; M. Malherbe, Die Internasionale Vroueraad, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, pp. 6-8.

Van 1927 tot 1933 was Malherbe lid van die stadsraad van Pretoria en in 1932/33 – kort nadat *Die Boerevrou* gestaak is – is sy verkies tot burgemeester van Pretoria – die eerste vroulike burgemeester van ‘n Suid-Afrikaanse stad. Gedurende haar ampstyd het sy gehelp om die ontsettende nood tydens die Depressie te verlig. Vir werkloos is werk geskep waarvoor hulle kos en kaartjies vir kruideniersware ontvang het en sopkombuise is opgerig om kinders by skole te voed. Toe die Transvaalse Universiteitskollege in die dertigerjare ‘n onafhanklike universiteit wou word, het sy haar ook beywer om die nodige fondse daarvoor in te samel. Sy was ook die eerste burgemeester wat ‘n kranslegging op burgergrafte uit die Anglo-Boereoorlog uitgevoer het.²⁰¹

Figuur 13: In 1951 het Mabel Malherbe ‘n boodskap vir die Afrikaanse Hoër Meisieskool in Pretoria se *Feesuitgawe* geskryf. Die foto wat haar boodskap vergesel, is geneem in die jare toe sy die burgemeester van Pretoria was (1932/33). Haar ampsketting is op die foto sigbaar. Sy moes hier ongeveer 50 jaar oud gewees het.

Uit: *Feesuitgawe 1930-1951: Afrikaanse Hoër Meisieskool*, (Pretoria, 1951), pp. 18,24.

VAN DIE EERTYDSE REDAKTRISE VAN
„DIE BOEREVROU“

MET groot graagte voldoen ek aan u vriendelike versoek om met die mondigwording van die skool ‘n boodskap te stuur.

Ek voel altyd dat daar ‘n band tussen die skool en my as redaktrise van ons eerste vroueblad, *Die Boerevrou*. Toe *Die Boerevrou* nie langer kon bly voortbestaan nie, was ek natuurlik hartseer en dit bly nog altyd ‘n troos dat ons eerste Afrikaanse Hoër Meisieskool die leuse en wapen van *Die Boerevrou* oorgeneem het. Ek voel asof jonger kragte, vol moed en geesdrif, ons werk voortsit.

Dis betekenisvol dat die mondigwording van die skool met die mondigwording van die vrou van Suid-Afrika saamval. Een-en-twintig jaar gelede het die vroue van ons land vir die eerste keer stemgeregtig geword.

Dis verbasend en verblydend om te sien hoe vinnig en hoe stelselmatig die dogters van ons volk vandag van die knellers van die verlede bevry raak, hoe hulle meer en meer geleenthede verower om hulle in ‘n steeds groter verskeidenheid beroepe ten volle uit te leef. Hoe groter ‘n dogter se beroepskeuse, hoe waarskynliker is dit dat sy die loopbaan sal vind waarin sy die nuttigste en gelukkigste sal wees.

As ek terugdink aan my eie jeugjare toe die dogters van ons volk aan bande gelê is, nie alleen deur gebrek aan goeie onderwys nie, maar ook omdat nóg ouers, nóg onderwysers, die noodsaaklikheid van beroepsleiding ingesien het, dan is dit verblydend dat in hierdie skool dogters opgevoed word wat van die staanspoor goeie onderwys ontvang het. Klaarblyklik word hulle nou veral geleer om konstruktief oor die toekoms te dink, om hulle by die lewe aan te pas, om rigting te soek en te vind. (Vervolg op bladsy 24).

(Vervolg van bladsy 18)

Dogters, julle sal later eers beseef hoe groot die voorreg is wat julle geniet. My boodskap aan julle is om met altwee hande na die geleenthede wat julle aangebied word, te gryp. Wees so toegerus vir die lewe dat julle dit nooit hoef te vrees nie. So sal julle ryk en gelukkig wees. En onthou veral altyd dat al hierdie voorregte pligte meebring. Julle is dit aan die skool wat julle so goed toegerus het, verskuldig om erkentlikheid te toon. Dit kan julle die beste doen deur nou en in die toekoms werk en diens van hoogste kwaliteit te lewer.

MABEL MALHERBE.

²⁰¹ M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 247; A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 35.

Met die samesmelting van die Nasionale Party en die Vroue Nasionale Party in 1931, het Malherbe 'n uitvoerende lid van die Transvaalse Nasionale Party geword. Na 'n koalisieregering tussen die NP en die SAP ingestel is, het die twee partye in 1934 saamgesmelt en die Verenigde Suid-Afrikaanse Nasionale Party gevorm. Kenne en Mabel Malherbe het Hertzog getrou na die Verenigde Party gevolg en sy het dadelik op die uitvoerende komitee van die nuwe party gedien.²⁰²

In Junie 1933 het Mabel Malherbe lid van die Transvaalse Provinsiale Raad geword en op 23 Augustus van dieselfde jaar is sy verkies tot Volksraadslid vir Wonderboom, 'n kiesafdeling wat sy tot in 1938 in die Volksraad verteenwoordig het. Sy was die eerste Afrikaanssprekende vrou in Suid-Afrika wat tot die parlement verkies is. Hier het sy al haar energie aan twee ideale gewy. Dit was die verbetering van die lot van minderbevoorregtes en die bevordering van vrouebelange. Sy het in die Volksraad gepleit dat vroue tot die staatsdiens toegelaat word, dat minderbevoorregte meisies spesiale opleiding as huishoudsters moet ontvang, dat werksgeleenthede vir blankes op die paaie geskep moet word, dat 'n indringende ondersoek na die voedingstoestande in die land ingestel moet word en dat voorligting oor voeding en gesondheid aan die breë volkslae verskaf moes word. Malherbe was ook die eerste vrou in die Unie wat 'n Vrederegter geword het, 'n amp wat sy moes neerlê toe sy as kandidaat vir die Volksraad voorgestel is. 'n Vrederegter was 'n persoon met beperkte regterlike mag. Hy was onder meer bevoeg om by die afwesigheid van 'n landdros, op versoek van die polisie, lasbriewe tot arrestasie te onderteken, beëdigde verklarings af te neem en dokumente te waarmerk.²⁰³

---

²⁰² C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, p. 362; L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 13.

²⁰³ C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, pp. 362,363; F.F. Odendal (red.), *Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal*, p. 1243.

In 1940 het Anna Neethling-Pohl, Eldie Buurman en Christa Muller vir Malherbe gevra om 'n vroue-optog, om teen Suid-Afrika se deelname aan die Tweede Wêreldoorlog te betoog, te lei aangesien sy ook teen deelname gekant was. Hendrik Verwoerd het die organiseerders egter versoek om nie so 'n kontroversiële politieke figuur soos Mabel Malherbe toe te laat om die optog te lei nie. Die Malherbes het nie die Gesuiwerde Nasionale Party gesteun nie en was dus polities in 'n ander kamp as die nasionaliste wat teen deelname aan die oorlog wou betoog. Malherbe was woedend, maar het steeds aan die optog deelgeneem.²⁰⁴

Daar het 'n aantal artikels van Malherbe in tydskrifte verskyn en in 1931 het daar 'n bydrae van haar met die titel "Die Afrikaner-Vrou", in die boek *Ons land en volk*, wat deur Harm Oost saamgestel is, verskyn. Die Universiteit van Pretoria het aan haar in 1953 'n eredoktorsgraad in die Lettere toegeken vir die groot dienste wat sy aan die Afrikaanse taal en kultuur gelewer het.²⁰⁵

Mabel Malherbe was klein en fyn van postuur. Tog was sy 'n vrou met merkwaardige dryfkrag en vasberadenheid. Al was sy bekend, het min mense haar op 'n intieme vlak goed geken. Diegene wat haar wel goed geken het, soos haar skoondogter, was lief vir haar, maar het nooit heeltemal op haar gemak in Malherbe se geselskap gevoel nie. Sy was gereserveerd en van haar vriende het haar as intimiderend beskryf. Tog was sy, in die woorde van 'n aangetroude familielid, Betty Malherbe, "a woman of tremendous integrity." Die belange van Afrikanervroue en vrouens in die algemeen het sy opreg op die hart gedra en bevorder. Malherbe het 'n onmiskenbare bydrae gelewer om die Afrikanervrou voor te berei vir die moderne lewe in die twintigste eeu.²⁰⁶

---

²⁰⁴ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 14.

²⁰⁵ C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, pp. 362,363.

²⁰⁶ C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, p. 363; L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. viii, ix.

2. Die stigting van *Die Boerevrou*

Saam met mev. Van Broekhuizen (waarskynlik president Kruger se kleindogter)²⁰⁷ is Malherbe as lid van die Vroue Nasionale Party in Januarie 1919 na die groot onafhanklikheidskongres in Bloemfontein afgevaardig. Daar het sy die eerste keer persoonlik met generaal Hertzog kennis gemaak. Sy het hom sommer dadelik gevra wat sy standpunt in verband met vrouestemreg was. Hy het haar beloof dat hy daaraan aandag sal gee sodra die tyd daarvoor ryp was. Intussen moes die vrouens opgelei word om hul taak en plig as stemgeregtigde burgers te kan inneem as die tyd daarvoor aanbreek.²⁰⁸

Kort hierna het Malherbe en haar man 'n tentoonstelling bygewoon en is daar oorgehaal om op die *Farmer's Weekly* (gestig 1911) in te teken. Toe sy tuis kom, het sy die vroueblaadje, *The Homestead*, daarin gekry. Sy het gevoel dat Afrikanervrouens ook so 'n publikasie nodig het en het besluit om *Die Boerevrou* te stig. Leon Rousseau, skrywer van 'n biografie oor Eugène Marais, reken dit lyk waarskynlik dat die gedagte om die eerste Afrikaanse vrouetydskrif te begin by die Malherbes, Tielman Roos en Eugène Marais gesamentlik ontstaan het. Kenne het die kapitaal verskaf, Mabel sou redaktrise wees en Eugène het bydraes belowe. Die enigste ander vaste werknemer sou Marguerite Pienaar wees. Sy is, soos Malherbe, 'n susterskind van Marais en sou die administrasie behartig. *Die Boerevrou* was dus 'n egte familie-onderneming. 'n Intense volksgevoel het in hierdie jare op baie gebiede

---

²⁰⁷ Francina (Ellie) Eloff was die vyfde kind van Frederik Christoffel Eloff en sy vrou, Elsie Francina Kruger, dogter van president Kruger. Ellie was met ds. Herman Dirk van Broekhuizen getroud en was van 1907 af in Pretoria woonagtig. Ellie was een van die vroue wat in 1915 aan die Vroue-optog deelgeneem het, 'n stigterslid van die Vroue Nasionale Party en ook presidente van die party in Transvaal en voorsitster van die Federale Vroueraad. Nadat die Vroue Nasionale Party met die Nasionale Party in 1931 verenig het, het sy die vise-voorsitster van die NP in Transvaal geword. Sy het haar beywer vir die stigting van die Bond van Afrikaanse Moeders in 1919 en was voorsitster van die beheerraad tot in 1927. C.J. Beyers (red.), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek IV*, pp. 817,818.

²⁰⁸ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33.

sigbaar geword en *Die Boerevrou* blyk só 'n gevoelsuiting te wees waardeur die Afrikanervrou opgevoed, ingelig en voorberei kon word vir haar rol in die politiek en samelewing.²⁰⁹

Die drukkerij, wat as die Noordelike Drukkersmaatskappy bekend gestaan het en wat in 1915 in Pretoria gestig is om *Ons Vaderland* te druk, is as die Noordelike Drukkers Maatskappij Beperk geregistreer. Onder die stigteraandeelhouders van die maatskappy en die koerant was onder meer generaal Hertzog, adv. Tielman Roos, ds. J.H. Greyvenstein, N.C. Havenga, die joernalis C.F. Beyers en Karel Rood. Aangesien die Malherbes vurige Hertzog-ondersteuners was en huisvriende met Tielman Roos, is dit ondenkbaar dat Malherbe haar blad deur enige ander drukpers as die Noordelike Drukkers Maatskappij sou laat druk. Die maatskappy is in 1932, 'n jaar na die staking van *Die Boerevrou*, ook weens die Depressie in die Afrikaanse Pers Beperk opgeneem.²¹⁰

Figuur 14: 'n Advertensie van die Noordelike Drukkers Maatskappy in die eerste uitgawe van *Die Boerevrou*.

Uit: *Die Boerevrou*, Maart 1919, ongenommerde bladsy.

Mabel Malherbe het in 1949 vertel dat die gedagte om 'n vroueblad uit te gee, ontstaan het in die jare toe sy as sekretaresse van die Hoofbestuur van die Vroue Nasionale Party honderde briewe van oor die hele land ontvang het. As hoofbestuurslid van die Vroue-federasie het sy ook baie rondgereis en takke besoek

²⁰⁹ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; L. Rousseau, *Die groot verlange*, pp. 310,311.

²¹⁰ Die Vaderland, http://af.wikipedia.org/wiki/Die_Vaderland. Toegang: 2011-09-08.

en toegespreek. “Ek het sterk onder die indruk gekom van die skreiende behoefte aan hulp: leesstof, wenke oor huishouding, oor siektes ens. ens., kortom, oor die lewe – eenvoudig en aantreklik opgestel en in ons eie taal, sodat die eenvoudigste ou vroultjie daar op die platteland nut en plesier daaruit kon kry.” Sy onthou: “Alhoewel ek alreeds so ‘n bietjie hier en daar geskrywe het, was Die Boerevrou my eerste groot poging in die skrywerswêreld, en ek was bitter onervare en ook veels te onafhanklik om veel hulp en raad te vra. As ek terugdink, dan is ek verbaas dat ons dit sover gebring het. As ek toe die kennis gehad het wat ek nou besit, sou Die Boerevrou vandag nog bestaan het. My man het my trou bygestaan, geldelik ook, en ek het maar die hele ding so op eie houtjie aangedurf.”²¹¹

M.E.R. skryf in haar outobiografiese vertelling dat Malherbe as redaktrise van *Die Boerevrou*, hoewel met ‘n baie duidelike herkenning van haar drang en strewe, ‘n “soeker en proefnemer” was. “Ons was albei nog te onseker van onself en van mekaar as skrywers en as joernaliste, om goed te keur of om te lei: ons was medesoekers na die *summum bonum*, met die plesier van kamerade. Want hoewel sy sukses as redaktrise behaal het, en iets moois geskep het, was dit deur gedurige ‘trial and error’.”²¹² Dat die *Die Boerevrou* Malherbe baie plesier verskaf het, kon M.E.R. later jare goed onthou: “Ek sien haar nou nog by haar lessenaar sit met die maand se stukke voor haar, besig om die ‘dummy’ op te stel – artikels, ‘Koffietafel briewe,’ stories, versies, illustrasies, dekorasies, bladvullings. Ek sien haar elke stuk, elke brokkie en krummel met die genoë hanteer waarmee ‘n jong moeder haar enigste dogtertjie aantrek en linte in die hare bind. Die aanknopings wat die blad bewerk het met so ‘n menigte vroue, gretig vir hierdie leesstof, was ook vir haar sielsvoedend. Dit was in haar aard om te help en te gee aan dié wat moes ontbeer; sy kon gebrek nêrens aansien sonder om dit te probeer verhelp nie.”²¹³

---

²¹¹ M. Malherbe, “Ek sien haar win,” *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 30.

²¹² M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 275.

²¹³ M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, pp. 275,206.

Die Boerevrou kan in die eerste plek beskou word as 'n uiting van Mabel Malherbe se besorgdheid oor vrouens. Volgens Kruger, het sy egter doelbewus gekies om hulp en raad aan die vrouens in 'n definitiewe Afrikaner-nasionalistiese raamwerk te verpak. Deur haar studie is Kruger oortuig dat die keuse van artikels vir *Die Boerevrou* só plaasgevind het dat dit die nasionalistiese ideologie bevorder het.²¹⁴

Tog blyk dit dat *Die Boerevrou* meer was as net 'n poging om van Afrikanervrouens volksgesinde landsburgers te maak. Deur middel van die tydskrif het Malherbe aan haar eie behoefte om "in te lig en te lei" voldoen, maar ook die lewens van vrouens verruim deur hulle aan 'n verskeidenheid invloede bloot te stel. Die "ink in Mabel Malherbe se are" was uiteindelik soos 'n onsigbare krag wat haar na die joernalistiek getrek het, ongeag haar persoonlike oortuigings. Dit word bevestig deur hierdie opmerking wat sy in 1949, in terugskouing oor haar lewe, gemaak het: "... van alles wat ek al in 'n veelbewoë lewe aangepak het, was en bly *Die Boerevrou* tog my lieflingswerk. Dit was (as ek dit so mag uitdruk) my eie skepping, en daarin het ek uitgestort al my gedagtes en ideale; dit was iets lewendigs wat onder my hand gegroei het en wat ek kon stuur in die rigting wat ek wou. En dit kan 'n mens nie met gebaande werk of met 'n kind van vlees en bloed doen nie!"²¹⁵ Sy het dit as 'n roeping beskou en het gereeld haar toewyding aan die tydskrif en die lesers bevestig.

Figuur 15: Mabel Malherbe soos sy in 1949 gelyk het.

Uit: *Ons stel onself bekend*, Sarie Marais, 6 Julie 1949, p. 1.

---

²¹⁴ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 11.

²¹⁵ M. Malherbe, "Ek sien haar win," *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 30.

3. Medewerkers van *Die Boerevrou*

Aanvanklik was Malherbe en haar niggie, Marguerite Pienaar, die enigste vaste personeel van *Die Boerevrou*. Marguerite Pienaar was die dogter van Lenie (Lizzie) Niemeyer, Jess Rex se een suster. Sy was tot in 1931, met die staking van die tydskrif, verantwoordelik vir die administrasie en beantwoording van die talle briewe van lesers wat raad gevra het.²¹⁶ “Mev. Pienaar het maar altyd in die een hoek van die kantoor gesit – besig met die rekenings, besig met die enorme korrespondensie, besig met die minder interessante maar tog baie belangrike sakedeel van die werk.”²¹⁷

Volgens Kruger het nie een van die twee vir ‘n salaris gewerk nie.²¹⁸ Dit is moontlik dat Malherbe die tydskrif nie ter wille van finansiële gewin bedryf het nie, maar dit lyk onwaarskynlik dat Pienaar vir byna dertien jaar voltyds by *Die Boerevrou* betrokke sou wees sonder enige vergoeding. M.E.R. herinner haar jare later dat Malherbe “niks gekry het nie,” maar sy sê sy weet nie hoeveel Pienaar betaal is nie.²¹⁹ M.E.R. het dus, as latere werknemer en medewerker, onder die indruk verkeer dat die bestuurderes wel ‘n salaris verdien het.

‘n “Anonieme” kantoor-meisie is in 1924 toegelaat om ‘n paar gedagtes as naskrif by een van die artikels in *Die Boerevrou* te tik. Volgens Kruger dui dit op ‘n ekstra persoon/pos wat nie as deel van die personeel beskou is nie. Dit lyk egter eerder waarskynlik dat dit ‘n erkende administratiewe personeellid was wat kon tik, moontlik Pienaar, en wat net ter wille van hierdie naskrif na haarself as die “kantoor-meisie” verwys het. Dit was nie omdat dit haar werklike titel of posbenaming was nie, maar omdat dit ‘n benaming was vir jong vrouens wat kantoorwerk verrig het, soos ‘n

---

²¹⁶ M. Malherbe, “Ek sien haar win,” *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 48; K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 7.

²¹⁷ M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 202.

²¹⁸ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, p. 174.

²¹⁹ M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 205.

kafee-meisie een was wat die werk van 'n kelnerin verrig het. Uit die strekking van die naskrif is dit duidelik dat sy die beginsel en voordeel daarvan om geld buitenshuis te verdien, wou tuisbring en dus vir haar werk 'n naam móés gee: "Ek is die kantoor-meisie wat die stuk vir die Redaktriëse getik het, en terwyl ek dit doen, dag ek - dat die rede waarom die kantoor-meisie altyd opgeruimd is en keurig lyk is nie soveel die 'buitelug' as wat ons Redaktriëse mag dink nie, maar omdat sy altyd 'n bietjie sak-geld van haar eie verdienste in haar beurs het ..." ²²⁰ Wie ook al verantwoordelik vir hierdie naskrif was, dit is 'n verdere bewys daarvan dat Malherbe haar werknemers en die meeste medewerkers vir hul werk en bydraes vergoed het.

Daar is onsekerheid oor die betrokkenheid van 'n mej. Ockerse by *Die Boerevrou*. In die Julie-uitgawe van 1921 van *Die Boerevrou* verskyn 'n troufoto van mnr. en mev. Eben Theron van Dewetsdorp in die Vrystaat. By die foto is die volgende byskrif: "Mev. Theron was Mej. Ockerse, van Pretoria, die bestuurderes van ons blad bij sij begin, en wat veel bijgedra het tot sij sukses en vooruitgang." Dit is die eerste en laaste verwysing na die bestaan en betrokkenheid van hierdie persoon. ²²¹ Dié verwysing skep egter die indruk dat Marguerite Pienaar nie van die heel begin af by die tydskrif betrokke was nie, terwyl alle ander inligting daarop dui. Dit is moontlik dat mej. Ockerse net vir 'n kort tyd by die blad werksaam was en toe sy getroud is, weggetrek het uit Pretoria. Verder is dit ook heeltemal moontlik dat sy en Pienaar gelyktydig en saam by *Die Boerevrou* gewerk het. Daar is geen verwysing in die eerste uitgawes na die rol van 'n "bestuurderes" nie en dit is waarskynlik 'n titel wat Malherbe later eers aan een of meer van die werknemers, wat administratiewe funksies vervul het, toegeken het.

Figuur 16: Die toufoto van mej. Ockerse wat in die uitgawe van Julie 1921 verskyn het.

Uit: *Die Boerevrou*, Julie 1921, p. 3.

²²⁰ Die vrou in haar huis, *Die Boerevrou*, Oktober 1924, p, 15.

²²¹ *Die Boerevrou*, Julie 1921, p. 3.

By die inhoudsopgawe van elke uitgawe word die adres van *Die Boerevrou*, asook die name van persone aan wie korrespondensie gerig kon word, aangegee. Daar word genoem dat die tydskrif onder redaksie van mevrou K. Malherbe uitgegee word. Van die eerste uitgawe af het "tante Kato" ook die modeartikels behartig. Dit word vroeg duidelik dat dit Malherbe self was. Die "Kato" is waarskynlik afgelei van haar tweede naam "Catherine." Dit was 'n algemene gebruik om name te verafrikaans of te verkort en menige "Catharinas" is "Kato, Kitty, Kina of Rina" genoem.²²² Tante Kato was dus nie 'n ekstra persoon op die personeel van *Die Boerevrou* nie. Dit verklaar ook waarom Malherbe *Die Boerevrou*-boek in 1950 onder die naam K. Malherbe uitgegee het. 'n Mens dink aanvanklik dit was omdat sy met Kenne Malherbe getroud was. Tog was sy teen 1950 reeds 'n selfstandige openbare figuur en is dit onwaarskynlik dat sy haar man se voorletters sou gebruik. Dit is eerder moontlik dat sy deur sommige mense "Kato" genoem is.

Omdat Malherbe nie 'n opgeleide joernalis was nie, het sy by hulle huisvriend, Gustav Preller van *De Volkstem*, om hulp aangeklop. Hy het 'n jong verslaggewer van *De Volkstem*, Louis Hiemstra, aanbeveel.²²³ Ludwig Wybren Hiemstra (1897- 1978) het in Maart 1920 self 'n blad gestig, waarvan hy die redakteur was. Dié maandblad, *Die Banier*, was die mondstuk van die Afrikaanse Studentebond en het verskyn as bylaag tot die tydskrif *Die Brandwag*, waarvan Preller na Morti Malherbe die redakteur was. Die twee *Volkstem*-manne het hierdie werk naas hul pligte by die koerant behartig. In 1921 het Hiemstra lid van *De Burger* se redaksie geword. Ook hier het hy gou ekstra take op hom geneem, soos die persklaarmaak van boeke vir die uitgewersafdeling. In 'n al hoe breër kring en met al hoe groter gesag het hy deur sy hele loopbaan sy werk as taalleier en taalbouer voortgesit. By *Die Volksblad* in Bloemfontein, waarheen hy in 1927 as assistentredakteur gestuur is, het hy ook taalleiding geneem en 'n voorbeeld gestel met hoofartikels wat volgens 'n jonger

---

²²² Skrywer van hierdie proefskrif het self 'n oumagrootjie en 'n hele paar tantes gehad met die doopnaam Catharina en die noemnaam Kitty.

²²³ M. Malherbe, "Ek sien haar win," *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 30.

kollega “koel beredeneerd, wetenskaplik en sonder herhaling of omhaal van woorde” was. In 1946 het is hy aangestel as Taalkundige Redakteur van die Nasionale Pers, ‘n pos waarvoor sy hele loopbaan hom voorberei het.²²⁴ Hiemstra het Malherbe vir byna drie jaar soveel as moontlik in sy vrye tyd gehelp en al die kopieë nagesien. “Hy het my trou gehelp, nie alleen met die proewe lees nie, maar ook met die taal. Alles wat ek self geskrywe het, moes eers na hom gaan, sodat hy die taal en spelling kon verbeter. Ons het toe maar besluit om mnr. Hiemstra se reëling aan te neem.”²²⁵

Malherbe het in die eerste uitgawe van *Sarie Marais* haar medewerkers by *Die Boerevrou* in herinnering geroep: “Maar ek moet veral noem mev. Rothmann (M.E.R.), wat eers haar bydraes gestuur het en later by ons op kantoor ‘n geruime tyd gewerk het. Haar spore is oral te sien en ons kan haar nie skei van *Die Boerevrou* nie.”²²⁶ M.E.R. was die skrywersnaam van Maria Elizabeth Charlotte Rothmann. Sy was die jongste van Gert en Annie Rothmann van Swellendam se nege kinders. Sy is op 28 Augustus 1875 gebore en op 7 September 1975, tien dae na haar 100 ste verjaardag, oorlede. Haar pa is in die jaar na haar geboorte dood en sy het baie arm grootgeword. In die matriekeksamen van 1893 het sy tiende in die land gestaan en met dié hoë punte twee studiebeurse vir kollege verwerf. Die een was die Queens Scholarship by die South African College (later die Universiteit van Kaapstad) en die ander een die Webb-beurs vir Geskiedenis. Sy was die vierde vroulike student in Suid-Afrika. In 1896 het sy ‘n B.A.-graad in die Lettere en Filosofie behaal en was die beste student in haar klas.²²⁷

Hoewel haar huistaal Afrikaans was, het sy in Engels skoolgegaan en gestudeer. Sy was vinnig besig om een van die “Queen’s Afrikaners” te word, soos Hermann Giliomee die bolaag verengelsde Kaapse Afrikaners van dié tyd noem. Cecil John

---

²²⁴ P.A. Joubert, Louis Hiemstra - 'n leeftyd in diens van Afrikaans, <http://152.111.1.87/argief/berigte/dieburger>. Toegang: 2011-09-13.

²²⁵ M. Malherbe, “Ek sien haar win,” *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 30.

²²⁶ M. Malherbe, “Ek sien haar win,” *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 48.

²²⁷ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, pp. 13,37,38,45.

Rhodes was M.E.R. se held. Sy politieke ideale het vir haar “mooi” gelyk en sy het selfs daarvan gedroom om sy privaat-sekretaresse te word. “Van kleins af het duisend drukkinge dit op my ingestempel dat wat Engels is, goed is; wat Afrikaans is, minder goed; ek het geleer glo aan British fairplay, British justice, British honour, the English gentleman...” Die nuus van die Jameson-inval is egter met verontwaardiging deur Afrikaners regoor Suid-Afrika ontvang en het M.E.R., soos vir Mabel Malherbe, tot nasionale ontwaking aangespoor.²²⁸

Figuur 17: M.E.R. as student aan die South African College, Kaapstad, omstreeks 1896.

Uit: J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, (Kaapstad, 2004), ongenommerde plaat.

In 1920 het M.E.R. ‘n aanstelling by die Hoërskool Ermelo gekry waar sy Latyn aangebied het. Sy was teen hierdie tyd ‘n enkelouer met twee hoërskoolkinders om te onderhou. Volgens haar het sy van haar man geskei omdat een van sy kenmerke “‘n algehele verwaarlosing van geldelike verpligtings” was, in so ‘n mate dat “mens byna kon dink dat hy werklik blind was vir die feit dat iets wat gekoop word, ook betaal moes word: en hy het onmatig gekoop.”²²⁹ M.E.R. het op Ermelo blyplek in die seunskoshuis, Nestehuis, gekry. Sy het met die matrone van die koshuis bevriend geraak en die het haar weer aan Sara Niemeyer (née Rood), die weduwee van advokaat Fred Niemeyer (Mabel Malherbe se neef en Marguerite Pienaar se broer) van Ermelo voorgestel. “... in haar [Sara] het ek gevind soveel wat fyn was, wat slim en gevat was, wat gesond en vrolik was, wat mens- en dierliewend was, wat getrou

---

²²⁸ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, pp. 28,14,15; T.D. Moodie, *The rise of Afrikanerdom: Power, Apartheid, and the Afrikaner civil religion*, p. 41.

²²⁹ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, pp. 82,130.

en beginselvas was ...” M.E.R. en Sara het lewenslange vriendinne geword.²³⁰ Dit is moontlik dat hulle verbintenis M.E.R. aangemoedig het om van haar vroegste skryfwerk aan Sara se verlangse, aangetroude familie by *Die Brandweg* en *Die Boerevrou* te stuur. Haar eerste bydrae vir ‘n tydskrif blyk ‘n gediggie oor ‘n soort orgidee, *Disperis capensis*, te wees. Dit het in Junie 1917 in *Die Brandweg* verskyn.²³¹

By *Die Boerevrou* is Malherbe en Hiemstra getref deur die oorspronklike sienings en individuele uitdrukkingswyse van ‘n onbekende skrywer se bydraes, geteken M.E.R. Hulle het mettertyd meer bydraes gevra en uiteindelik is sy in 1920 per brief genooi om vir ‘n proeftydperk van ‘n maand na Pretoria te kom met die oog op ‘n permanente betrekking by die tydskrif. Ondanks M.E.R. se aanvanklike bedenkinge het sy en Malherbe mekaar in die proeftyd aanvaarbaar gevind. Sy is sak en pak met albei kinders Pretoria toe. Haar salaris was £20 per maand en hulle het maklik daarmee uitgekom. Dit was volgens haar in daardie tyd ‘n goeie betaling vir Pretoria, wat blykbaar altyd ‘n duur stad was. M.E.R. is aangestel as die subredaktrise van *Die Boerevrou* en het kopieë help nasien. Sy het ook ‘n groot aantal stukke, stories en sketse geskryf en baie pentekeninge gemaak. Sy het selfs ‘n sangspeletjie geskryf.²³² Van toe af het Malherbe gereeld na die personeel van die tydskrif as “die driemanskap op kantoor” verwys.

Hiemstra moes deur die jare hulpeloos toesien hoe die vrouens sukkel en soek na Afrikaanse woorde vir sekere van die Engelse begrippe waarmee hulle grootgeword het. M.E.R. onthou hoe hy dikwels strepe deur haar anglisismes getrek het en van haar verwag het om alternatiewe woorde voor te stel. “Net een maal, sover ek onthou, het ek my versit. Ek het naamlik in die ingestuurde resepte altyd die eiers laat klits: Louis het volgehou dat hulle gekluts sou word, iets wat my so onnatuurlik

---

²³⁰ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, p. 132; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 203.

²³¹ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, p. 125.

²³² J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, pp. 134,135,137.

geklink het dat ek op my tande gebyt en dit weer na klits verander het. Ek meen ook dat ek daar gewen het, want vandag klits alle Afrikaners hulle eiers.”²³³

M.E.R. was gelukkig by *Die Boerevrou* en het goeie vriende met Malherbe en haar familie geword. “Hierdie drie, Sara, Mabel, Marguerite, het vir my geword, elk op sy wyse, ‘n vervulling: ‘n vervulling van ‘n droom ...” Sy was egter nie heeltemal twee jaar by die tydskrif werksaam nie. “My salaris het te veel van Boerevrou se inkomste moes wegdra. As daar vir die stories en sketse wat ek geskryf het, apart betaal sou word en die hoof-redaktrise self, sonder my, alle redaksiewerk sou doen, sou dit haar ten goede gestaan het. Sy was verplig om my af te dank. Ek kon dit self so bereken, en het met haar saamgestem.”²³⁴

Frederik Rempel en Louis Hiemstra het albei in 1921 *De Volkstem* vir *De Burger* verruil. Toe die direksie van die Nasionale Pers besluit om ‘n behoorlike vroueblad vir *De Burger* daar te stel, het Rempel en Hiemstra vir M.E.R. aanbeveel. Die ervaring wat sy as sub-redaktrise by die eerste Afrikaanse vroueblad opgedoen het, het haar handig te pas gekom en sy is by die Nasionale Pers teen £35 per maand aangestel. Sy was van 1923 af ook verantwoordelik vir die kinderafdeling van *Die Huisgenoot*.²³⁵ Daar het egter hierna steeds bydraes van M.E.R. in *Die Boerevrou* verskyn.

M.E.R. het tot aan die einde van Maart 1928 by *Die Burger* gewerk. Daarna is sy aangestel as die eerste reisende en organiserende sekretaresse van die Afrikaanse Christelike Vrouevereniging. In dieselfde jaar is sy gevra om ‘n lid van die Carnegie-kommissie, wat die Armblanke-vraagstuk ondersoek het, te wees. Sy het haar werk in hierdie verband as die belangrikste van haar lewe en haar werklike bydrae tot die samelewing beskou.²³⁶ In 1950 was M.E.R. die eerste vrou om ‘n eredoktorsgraad van

---

²³³ M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, p. 208.

²³⁴ M.E. Rothmann, *My beskeie deel: ‘n Outobiografiese vertelling*, pp. 202,207.

²³⁵ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, p. 139.

²³⁶ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, pp. 230,234.

die Universiteit van Stellenbosch te ontvang. Ook die Universiteit van Kaapstad het haar in 1951 met 'n eredoktorsgraad vereer. In 1953 het sy die Hertzogprys vir prosa en 'n eretoekening van £300 van die Drie Eeue Stigting vir haar digkuns ontvang.²³⁷

Twee ander medewerkers van *Die Boerevrou* wat baie tyd in die kantoor deurgebring het, was Rita Hubregtse en Anna E. Carinus-Holtzhausen. Hubregtse se skrywersnaam was Eva Walters. Sy het ook 'n goeie vriendin van M.E.R. geword. Anna Carinus was welbekend as vertaler en dramaskryfster in die skrywerskringe van Pretoria. Sy was sewe tale magtig en het vir lank die kinder-byblad van *Die Boerevrou*, genaamd *Ons Kleintjie*, behartig. Daar is, na M.E.R. weg is by *Die Boerevrou*, na Carinus as “die tweede in bevel” verwys. Na haar dood het Malherbe

vir 'n dagblad 'n kort stukkie oor die medewerkers van *Die Boerevrou* geskryf:²³⁸

Figuur 18: M.E.R. as reisende sekretaesse van die ACVV in die 1930's.

Uit: J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, (Kaapstad, 2004), ongenommerde plaat.

Mev. Carinus, mev. Pienaar (ons bestuurderes) en ek het nie van die begin af nie, maar tog baie jare saamgewerk – en M.E.R. vir 'n lang tyd en ook Eva Walters (mej. Hubregtse) vir 'n korter tyd. Ons wat aan 'Die Vroutjie' gearbei het, was 'n groep vroue wat sonder wanklank saamgewerk het ...

²³⁷ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, pp. 432,441,444,448.

²³⁸ M. Malherbe, “Ek sien haar win,” *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 48; R. Pretorius, *Ek sien haar wen!*, p. 82; A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 35.

Vir die eerste uitgawe van *Die Boerevrou* het Malherbe se oom, Eugène Marais, die gedig *Waar Tebes in die Stil Woestyn* geskryf. Marais het in dié jare in die losieshuis van sy suster Jess gewoon en Mabel Malherbe was omtrent die enigste familielid wat nie krities teenoor hom was nie "...want hy het maar soms kommer en moeite veroorsaak..." Anna Neethling-Pohl het in 1945 gereken dat dit miskien een van Malherbe se grootste geskenke aan die Afrikaanse volk was dat sy dié begaafde digter voortdurend aangepor en gepla het om gedigte en prosastukke vir haar lesers te skryf. Later het *Mabalel*, *Lalasini* en *Dwaalstories* ook vir die eerste keer die lig in *Die Boerevrou* aanskou.²³⁹

Volgens M.E.R. was die dames op kantoor trots daarop om Marais se werk te plaas omdat hy die doel en strewe van die tydskrif raakgesien het. Sy onthou dat sy gedigte altyd sorgvuldig en volmaak afgewerk was, maar met die vervolghverhaal, *Margriet van Laastelust*, het dit net te gejaagd en haastig gegaan. Hy het die lengte van Margriet se hare so lank aangegee dat "die arme ding haar ongemaklik sou kon beweeg het, en ek moes hom daarop gaan wys. Nee, het hy gesê, ons kan maar gerus afsny."²⁴⁰

Daar was ook ander vername en waardige medewerkers. C. Louis Leipoldt het in 'n gesondheidsrubriek noodsaaklike voorligting oor allerlei siektes gegee en prosastukke geskryf. A.G. Visser, Jan Celliers, Toon van den Heever, Ignatius Mocke, Uys Krige, Henry Fagan, Sita, Hettie Cillié, C.M. van den Heever, H.G. Bruwer, Reenen van Reenen, Gladys Zeiler, Else Lourens, oud-president F.W. Reitz, G.R. von Wielligh, Gerard Moerdijk, H. Viljoen (later redakteur van *Die Huisgenoot*), Marie Linde, Albert Coetzee en Miemie Louw Theron - om maar enkeles uit te lig - het ook deur die jare bydraes gestuur. Of hulle daarvoor vergoed is, is nie seker nie. Die feit dat Malherbe

---

²³⁹ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; M. Malherbe, "Ek sien haar win," *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 48; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: 'n Outobiografiese vertelling*, p. 137.

²⁴⁰ J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, p. 137.

met M.E.R. ooreengekom het om haar vir haar bydraes te betaal na sy weg is by *Die Boerevrou*, wêreld die vermoede dat ander medewerkers ook vergoed is. Mabel het ook die lesers aan verskeie kunstenaars voorgestel. J.H. Pierneef en Erich Mayer het van die begin af pentekeninge gemaak en *Die Boerevrou* in staat gestel om 'n smaak vir westerse kuns by die lesers te kweek.²⁴¹

'n Lys van 363 persone, wat as medewerkers bestempel kan word, is vir hierdie studie uit die 154 uitgawes van *Die Boerevrou*, wat oor die amper 13 jaar verskyn het, saamgestel. Die lys van medewerkers van *Die Boerevrou* is as Bylae I ingesluit. Hieruit kan 'n idee gevorm word van hoeveel mense se bydraes en betrokkenheid nodig was om 'n tydskrif van hierdie formaat in die jare 1919 tot 1931 te publiseer. Baie artikels het anoniem verskyn, wat beteken dat daar selfs meer medewerkers kon wees as wat uit die lys blyk. Die lys bevat ook nie die name van lesers wat grappies, foto's of briewe gestuur het of raad en versoeke gerig het nie. Ook die name van die skrywers en insenders van die vroueverenigings se stukke is nie in die lys opgeneem nie. Slegs die skrywers van artikels, gereelde rubrieke, gedigte, verhale en sketse het in aanmerking gekom vir die titel "medewerker van *Die Boerevrou*." Die skrywers se vanne is alfabeties gesorteer en die name is presies soos dit in die tydskrif verskyn het, oorgeneem. Elke medewerker se naam verskyn net een maal al het die persoon meer as een bydrae of op 'n gereelde basis bydraes gestuur. By elke medewerker op die lys is daar ook net 'n enkele verwysing aangebring aangesien dit nie die bedoeling van die lys is om die tydskrif inhoudelik te ontsluit nie. Die doel met die lys van medewerkers was om te bepaal hoeveel mense die geleentheid gehad het om hulle idees en skeppingswerk in *Die Boerevrou* te laat publiseer.

In 1949 skryf Malherbe oor die medewerkers: "Dis te veel om almal te noem, en ek vrees dat ek soms goeie en troue ondersteuners op die oomblik miskien vergeet – om

---

²⁴¹ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33; M. Malherbe, "Ek sien haar win," *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 48.

daar later van spyt te hê.²⁴² Sy was deeglik bewus van die feit dat sy nooit op haar eie 'n suksesvolle tydskrif sou kon bedryf nie, maar uiters afhanklik was van ander se bydraes. Nou, na meer as tagtig jaar, wek die mate van ondersteuning wat die redaksie van medewerkers ontvang het, die indruk dat *Die Boerevrou* 'n kulturele manifestasie was wat op die een of ander manier gestalte sou vind selfs al was dit nie deur die kanaal van Mabel Malherbe nie. In 1919 was die tyd ryp vir die eerste Afrikaanse vrouetydskrif.

4. Die redaksionele beleid van *Die Boerevrou*

In die redaksionele kolom van die heel eerste uitgawe van *Die Boerevrou* (Maart 1919) word die doel en beleid van die tydskrif goed opgesom:

Die Boerevrou is 'n Maandblad vir die Afrikaanse vrou. Ons is nou moeg daarvan om altyd in 'n uithoekje van tydskrifte (bij die kinder-afdeling!) een, of miskien twee bladsije te krij wat aan ons belange gewij is! Die twintigste eeu word met reg genoem die eeu van die kind – daar is groot vooruitgang op alle gebied in die behandeling en opvoeding van kinders. Nou kom die tyd van die vrou aan!

Als die Afrikaanse vrou leer te dink en te lees, en die goeie dinge wat sij so leer toe te pas op die huishoudelike lewe, is daar 'n groot toekoms vir haar kinders.

Ons hoop dat ieder Afrikaanse vrou die hele land deur sal saam werk om die Boerevrou werklik die mondstuk van ons vrouens te maak. Hulle moet voel dat die blad aan hulle behoort en dat hulle vrij is om raad en wenke te

---

²⁴² M. Malherbe, "Ek sien haar win," *Sarie Marais*, 6 Julie 1949, p. 48.

gee en te vra; om te kritiseer en, as hulle iets op die hart het dit dan deur middel van ons blad aan ons ander landgenote bekend te maak.

Ons hoop om van vèr en wijd korrespondensie te krij oor allerlei sake, en hoop viral dat die dames hulle eie name sal laat druk en sover moontlik skuilname vermij. 'n Brief getekend deur 'n bekende persoon het veel meer waarde dan een van 'n onbekende. Maar ons wil niemand afskrik nie – en sal briewe onder 'n skuilnaam ook plaas, als die skryfster haar naam mee stuur – die blij dan natuurlik die geheim van die redaksie.

Ons wil graag mooi oorspronklike stukke oor allerlei onderwerpe ontvang en sal dit weer terug stuur als ons dit nie kan gebruik nie, als daar maar net altijd posseels bij is vir die versending!²⁴³

Lou-Marie Kruger het in haar verhandeling verklaar dat Mabel Malherbe hiermee 'n ambisieuse nasionalistiese opvoedingsprojek vir vrouens van stapel gestuur het. As so 'n projek het die tydskrif opvoeding oor gesondheid, die belangrikheid van opleiding en geletterdheid en voorbereiding vir 'n lewe in die moderne industriële samelewing verskaf. Die oogmerk met hierdie opvoeding was eerstens om die Afrikanervrou te oortuig om haar rol as eggenote en moeder in die private domein van haar huis met groter erns te bejeen. Tweedens is die skryf en lees van Afrikaanse letterkunde en geskiedenis aangemoedig. Gevolglik het *Die Boerevrou* vrou-wees en Afrikanernasionalisme suksesvol met mekaar vereenselwig.²⁴⁴

Die identifisering van 'n geartikuleerde geslagsdiskoers in die tydskrif, is egter nie 'n klinkklare bewys dat beïnvloeding die uitsluitlike doel met die publikasie was nie. Die oogmerke blyk wyer en die ideale groter te gewees het. Dit lyk eerder moontlik dat

---

²⁴³ Redaksie, *Die Boerevrou*, Maart 1919, p. 2.

²⁴⁴ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, pp. 12,266.

die behoefte aan 'n blad, wat inligting bevat oor sake waarmee vrouens in elk geval daaglik gekonfronteer is, deeglik gevoel is en dat *Die Boerevrou* in hierdie behoefte wou voorsien. Dat die keuse en aanbieding van die stof van die redaktrise se persoonlik oortuigings getuig het, is onvermydelik. Geen mens is polities, ideologies en godsdienstig objektief nie. Tog impliseer dit nie 'n doelbewuste poging tot eensydige beriggewing nie. Om nasionalisme te bevorder is dit noodsaaklik om die lesers aan te moedig om te lees en te dink, maar om mense aan te moedig om te lees is nie noodwendig die bevordering van nasionalisme nie. Die moontlikheid dat kulturele beïnvloeding in hierdie geval bloot 'n onvoorsiene byproduk van die breër oogmerke met *Die Boerevrou* was, kan nie buite rekening gelaat word nie.

Die hoop is uitgespreek dat die blad 'n mondstuk vir vrouens van oral oor Suid-Afrika sou word. Verder is enige iemand genooi om vir die tydskrif te skryf.²⁴⁵ Dit dui daarop dat Malherbe bereid was om die tydskrif by die behoeftes en oortuigings van die lesers aan te pas. In Januarie 1928 kon sy in die redaksionele kolom berig dat sy in dié doel geslaag het:

'Die Boerevrou' is heeltemal selfstandig, onafhanklik van enige persoon of maatskappy, en ons wil dit graag so hou, sodat ons aldeer werklik suiwer kan vertolk wat ons voel is die belange van die vrouens van ons volk. Die lesersse van 'Die Boerevrou' het self die mag om dit in enige rigting te stuur waar hulle voor voel deur hul briewe in die Koffietafel-afdeling, deur versoeke aan die Redaksie, deur die Federasie. Toe ons nege jaar gelede begin het, was ons die eerste en enigste blad van sy soort in ons land - ons voel dat 'Die Boerevrou' in 'n bepaalde behoefte voorsien het en nog altyd voorsien. Die strewe was altyd om dit waardig en besadig te maak, - iets wat werklik tot nut en opheffing van

---

²⁴⁵ Redaksie, *Die Boerevrou*, Maart 1919, p. 2.

die Afrikaanse vrou sal wees. As ons van daardie ideale afwyk, is ons maar te bereid om die welmenende kritiek van vriende te hoor en daarop te handel.²⁴⁶

Daar was egter sekere beleidsaspekte wat vir Malherbe ononderhandelbaar was. "Ons sal nooit iets in ons kolomme toelaat nie wat in enige opsig die sedelikheid en karakter van ons volk skadelik kan raak." Die voorbeeld van haar eie pa, met wie sy vroeër gekorrespondeer het, maar wat sy nooit gesien het nie, het haar terdeë bewus gemaak van die verwoesting wat drank in 'n gesin kan saai. *Die Boerevrou* het volstrek geen drankadvertensies geplaas nie. Ook het geen advertensie vir Chlorodyne, wat vrylik te koop was, ooit in die tydskrif verskyn nie. Dit het morfiën bevat en haar oom, Eugène Marais, se morfiënverslawing het haar daarop attent gemaak. Advertensies vir ander patente medisyne is eers aan 'n betroubare geneesheer voorgelê voor dit geplaas is.²⁴⁷

Ook onderwerpe wat die gemoedere tussen Afrikanervrouens hoog kon laat opvlam, is vermy. "Die Boerevrou" het nog nooit tevore die groot, en vir die vrou van Suid-Afrika, lewens-belangrike saak van vrouestemreg aangeroei nie, want dit was 'n saak waarvoor ons baie van mening verskil het en op so 'n saak loop die gemoedere al gou te vol en ons het altyd gevoel ons het so 'n groot en gewigtige werk om te doen - om die vrou aan die lees en aan die dink te kry - sal ons nou daaraan skuldig wees om 'n twisappel tussen hulle in te gooi? Maar nou [na die toekenning van vrouestemreg] is dit anders." Tog het lesers deur die jare verskeie versoeke om die bespreking van vrouestemreg in die tydskrif gerig. Dit bevestig vir die kultuurhistorikus die feit dat dié kwessie 'n aktuele aangeleentheid vir baie Afrikanervroue was en dat hulle nie onverskillig daarvoor was, soos al beweer is nie. "Koloniedogter" het byvoorbeeld in Julie 1922 gereken "... dit sal goed wees om oor Vrouestemreg 'n bietjie te gesels," en

---

²⁴⁶ Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, pp. 2,5

²⁴⁷ Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1919, p. 2; J.C. Steyn, *Die 100 jaar van MER*, p. 136; L. Rousseau, *Die groot verlange*, p. 311; M.E. Rothmann, *My beskeie deel: 'n Outobiografiese vertelling*, p. 206.

mev. E. Scholtz het in September 1924 laat weet dat as sy die redaktrise van *Die Boerevrou* was, sy lesers se opinie oor vrouestemreg sou gevra het.²⁴⁸

Kruger is van mening dat Malherbe deur die sistematiese ignorering van kerklike en politieke verskille in *Die Boerevrou* daarin geslaag het om die lesers te lei om hulle te verbeel dat hulle deel is van 'n verenigde Afrikanernasie met duidelik afgebakende etniese grense. Dit was volgens haar die hoofdoel van die narratief in die tydskrif om 'n bewuste gedeelde identiteit vir Afrikanervroue te skep.²⁴⁹ Indien dit werklik die redaksie se oogmerk was met die vermyding van verskille, is dit te betwyfel of dit geslaagd was. Die veronderstelde verskille wat verdeeldheid kon veroorsaak en gevolglik die suksesvolle funksionering van nasionalisme kon benadeel, het juis in families, waarvan die lede almal reeds deel was van dieselfde etniese oorsprong, voorgekom. Dit blyk dus 'n vermorsing van tyd en energie te wees om grense vas te lê vir groepe waarvan dit reeds bestaan.

In *Die Boerevrou-boek* verklaar Malherbe later dat die tydskrif nooit probeer voorgee het om iets meer as 'n vroueblad te wees nie.²⁵⁰ As dit 'n eerlike terugskouing is, blyk die feit dat die tydskrif uiteindelik as 'n nasionalistiese projek bestempel kon word, bloot 'n interessante - moontlik selfs 'n onvermydelike ontwikkeling – te wees, eerder as 'n weldeurdagte program. Volgens Anna Neethling-Pohl het *Die Boerevrou* in 'n dringende en groot behoefte voorsien. Die blad het volgens haar besliste leiding in verskillende algemene sake gegee, maar ook vrouens se lewens verryk en verdiep.²⁵¹

---

²⁴⁸ Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1924, pp. 8,9,10,11; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 14,15,17; Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930, pp. 2,4.

²⁴⁹ L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. 252-255.

²⁵⁰ K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 7.

²⁵¹ A. Neethling-Pohl, Mev. Mabel Malherbe, *Die Huisgenoot*, 1 Junie 1945, p. 33.